

Cafè amb... Albert Cortina

Educar persones o dissenyar posthumans?

Fapel

Des de fa un temps, Fapel organitza cafès-xerrada amb diferents personalitats del món de l'educació, per reflexionar sobre temes d'actualitat juntament amb persones molt vinculades a aquest àmbit. Per aquesta edició hem tingut el plaer de poder reflexionar amb l'Albert Cortina sobre el transhumanisme i l'impacte que té en l'educació.

Albert Cortina (Barcelona, 1961) és advocat i urbanista. Davant la societat biotecnològica que està esdevenint ja present, promou un humanisme avançat, obert a la transcendència, a través del qual les tecnologies emergents estan al servei de les persones i de la biosfera.

En aquest sentit, proposa una visió que integri la ciència, l'ètica i l'espiritualitat. És coautor, amb el científic Miquel Àngel Serra, de la trilogia *¿Humanos o Posthumanos?* (Fragmenta Editorial, 2015), *Humanidad ∞* (EIUNSA, 2016) i *Singulares* (EIUNSA, 2016).

Què és el transhumanisme?

El *transhumanisme* és un corrent cultural i de pensament que defensa el deure moral de millorar les capacitats físiques i de la ment humana a través de les biotecnologies. El concepte de *transhumanisme* es va començar a utilitzar fa algunes dècades en l'àmbit anglosaxó, en què centres de recerca com Oxford o la mateixa Universitat de la Singu-

laritat, a Silicon Valley (Califòrnia), el plantegen com un moviment futurista i visionari. Ara és una ideologia emergent la cosmovisió de la qual jo no comparteixo.

Com impacta el *transhumanisme* en l'educació?

Cal ser conscients dels enormes desafiaments que ens anirà plantejant el *transhumanisme*. Jo voldria destacar tres aspectes que ja comencen a influir en els projectes educatius, tant dels pares com dels pedagogs, i en els professors a les escoles. En primer lloc, tenim el context general del moment que vivim, marcat per la incertesa, la complexitat i l'acceleració pròpia d'aquests temps hipermoderns.

El *transhumanisme* defensa el deure moral de millorar les capacitats físiques i de la ment humana a través de les biotecnologies

No són temes que sorgeixin ara, sinó que són una conseqüència de l'evolució del pensament racionalista modern. El segon aspecte que cal tenir en compte és que estem iniciant la primera revolució de la intel·ligència –o, si es prefereix, la quarta revolució industrial–, en què la convergència de les diferents biotecnologies ens anuncia canvis radicals en el nostre estil de vida.

Per últim, la ideologia del *transhumanisme* ens situa davant del desafiament de dissenyar-nos i de decidir en què es convertirà l'ésser humà les properes dècades. Els tres aspectes influeixen molt en el model educatiu. Ens interpel·len sobre quins valors volem

transmetre als nostres fills i alumnes i com volem capacitar-los per a la nova societat biotecnològica que pot trencar els esquemes de la condició natural de l'ésser humà. No només canviarà què farem i com ho farem, sinó també el concepte mateix del que fins ara hem entès que és l'ésser humà.

Quines millores proposa el *transhumanisme* quant a les capacitats humanes?

Els gurus del *transhumanisme* asseguren que arribarà un moment que la intel·ligència artificial superarà la intel·ligència humana. Això ens deixarà, diuen, en un context en el qual la nostra intel·ligència quedarà molt per sota de qualsevol *gadget* tecnològic. No obstant això, per alguns experts del camp de la intel·ligència artificial aquesta situació encara no és imminent, però adverteixen que, efectivament, cal anar pensant-hi ja que és un escenari que es pot acabar produint durant les properes dècades.

Quines capacitats humanes es veuen ja afectades?

Per exemple, la intel·ligència racional i analítica, en què les tecnologies emergents amplien les nostres capacitats de càlcul, comunicació o la recerca d'informació. El *transhumanisme* defensa la hibridació de l'ésser humà amb la intel·ligència artificial per assolir una nova naturalesa posthumana. Segons els seus defensors, cal fer-ho ràpid i no frenar-ho, ja que millorar l'ésser humà i preparar-lo per l'adveniment de la singularitat tecnològica és un deure moral.

I això quines millores aportaria a la humanitat?

El primer que cal preguntar-se és quina idea de millora humana plantegen els *transhumanistes*. A mi no em convenç. M'agrada més abordar el perfeccionament del projecte humà en totes les

seves dimensions. Com veiem, aquí es comencen a confrontar cosmovisions molt diferents de l'ésser humà. Què vol dir creixement exponencial humà? Els *transhumanistes* ho entenen com un increment de les capacitats augmentades biotecnològicament. Quina influència té això en els projectes educatius? Alguns *transhumanistes* plantegen fins i tot la implantació de xips al cervell amb una programació que redueixi l'esforç d'aprenentatge.

Aquesta ideologia afecta- rà profundament a com transmetem els valors als nostres fills

En quin moment del *transhumanisme* ens trobem ara?

Actualment s'intenta conèixer en profunditat les diverses àrees del cervell i les funcions de la ment. En relació amb la cultura i en el camp de l'enginyeria social, s'estan assolint els objectius plantejats per la postmodernitat i pel que s'ha denominat *societat líquida*. Segons aquests corrents de pensament, hem aconseguit emancipar-nos de Déu –això ja va quedar clar amb la modernitat– i ara hem assolit una suposada autonomia sense límits de l'ésser humà.

El *transhumanisme* ens demana que fem un pas més i ens allunyem del que fins ara hem cregut que era l'ésser humà i ens dissenyem biotecnològicament de manera lliure, sense límits. És evident que aquesta ideologia afectarà profundament la manera com transmetem els valors als nostres fills ara i com aprendran les generacions futures. Les bases ideològiques i culturals d'aquest canvi radical que planteja el *transhumanisme*, malauradament, ja estan posades.

Possiblement, durant les properes dècades hi pot haver una singularitat tecnològica, i és evident que l'avenç tecnològic sembla que no el parará ningú. Vull confiar en el fet que molts d'aquests avenços tecnològics ens ajudaran en moltes coses. Per exemple, a donar més autonomia a les persones amb necessitats especials i amb disca-

pacitats. De tota manera, crec que no és oportuna l'entronització de l'ésser humà com si fos l'Homo Deus. No obstant això, aquest és el canvi radical que ens ve a sobre.

Crec sincerament que en aquesta nova etapa de la civilització les humanitats hauran de col·lidir amb les ciències el progrés tecnològic. Per això, en els llibres recents parlo d'un humanisme avançat per aquesta societat biotecnològica, obert a la transcendència, que tingui per objectiu el desenvolupament humà integral i el desenvolupament sostenible.

En definitiva, la custòdia de la creació, com ens recorda el papa Francesc a la seva encíclica *Laudato si'*.

Possiblement, durant les properes dècades pot ha- ver-hi una singularitat tec- nològica, i és evident que l'avanç tecnològic sembla que no el parará ningú

I les intel·ligències artificials podrien arribar a "envair" les ciències humanes, com la filosofia o l'art?

Crec que sempre haurem d'anar a les fons clàssiques i de l'humanisme, a la saviesa perenne i a les tradicions espirituals i religioses de la humanitat per tal de saber respondre aquestes qüestions tant complexes.

Realment els pares i educadors hauríem d'entendre bé els canvis tan profunds que ja s'estan produint, per saber transmetre als nostres fills i alumnes els principis i valors necessaris per transitar per aquesta nova societat d'una manera ètica i amb responsabilitat tecnològica.

En aquest sentit, des de l'*humanisme avançat* proposo una reconexió entre el cervell (la intel·ligència, la ment, la racionalitat) i el cor (els sentiments, la consciència, l'ànima immortal). És precisament aquesta connexió la que, al meu entendre, ens fa autènticament humans.

Com podem ajudar, des de la família i des de l'escola, a educar l'autonomia a través de l'*humanisme avançat*?

Cal recuperar el concepte d'integració cognitiva. L'ésser humà té múltiples dimensions i cal educar-les holísticament. Cal potenciar el desenvolupament integral de la persona tenint en compte la seva singularitat, exclusivitat, dignitat, llibertat i projecte vital. Per tant, la visió de l'humanisme avançat és esperançadora, integradora i capacitadora amb relació a la persona ja que la plenitud humana l'assolim a través de l'educació, la cultura, l'art i l'espiritualitat.

En aquesta possible societat posthumana, quines competències tindria la humanitat?

El que hauríem d'evitar des d'ara mateix és que el futur ens depari una societat desigual i fortament fracturada, amb escoles no inclusives i segregades a partir de

les capacitats augmentades biotecnològicament d'uns quants superdotats o cïborgs en detriment de la resta d'estudiants que no hagin tingut les possibilitats d'hibridar-se amb la intel·ligència artificial o dissenyar-se sintèticament o no ho hagin volgut fer.

Correm el perill que els alumnes amb les seves capacitats no augmentades biotecnològicament puguin quedar enrere i ser descartats finalment per la societat i el mercat laboral.

El futur per aquests alumnes descartats pot resultar sense esperança, ni sentit, ni projecte vital. Això sí, amb les necessitats elementals cobertes per una renda bàsica universal i incondicional, cobrada mitjançant operacions de diners electrònics totalment monitorable, i entretinguda mitjançant l'oci virtual i la realitat augmentada. Aquesta societat posthumana, absolutament alienant, no és la que vull per als meus fills ni per als fills dels meus familiars i amics.

A mi el que em preocupa més de tots aquests temes no és què passarà d'aquí a 100 anys, sinó que ara mateix podem

estar ja en un procés de transició cap a aquest futur distòpic que planteja el transhumanisme. Per exemple, alguns estudis de formació podran no ser d'uti litat en un futur immediat perquè les màquines cobriran les tasques que fins ara feiem els humans. I, encara que hi hagi persones molt qualificades per elaborar una determinada feina, quedaran descartades si de manera exponencial no augmenten biotecnològicament les seves capacitats físiques i cognitives.

Si aquesta cultura de la millora tecnològica arrela entre nosaltres, no tindrà cap importància que la persona hagi seguit el camí estàndard del sistema educatiu o que sigui el millor en el seu camp i s'hi hagi esforçat molt.

Sempre el podrà guanyar una màquina o un cïborg dissenyat o millorat biotecnològicament per ser més competitiu, productiu i eficient...però no més feliç. Hem d'aconseguir que això no passi.

Hi ha gent escèptica?

I tant que sí. Però també hi ha molta altra gent que hi està pensant. Convindria tre-

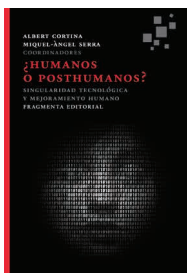
ballar aquests temes des d'una ètica global. Caldrà pensar-hi i regular les limitacions que caldrà posar a l'autonomia individual en el cas que algú es planteji dissenyar-se sense límits a mesura que les biotecnologies avancin. Potser aquesta possibilitat ens sembla de ciència ficció avui, com fa uns anys podia semblar impossible que els nens es poguessin crear en provetes o que es poguessin dissenyar òrgans a través d'impressores 3D.

Com hem d'actuar de cara al futur?

Hem de despertar la consciència de les persones i definir els aspectes ètics i els valors més adients per transitar per aquesta societat biotecnològica de present i de futur.

Cal recordar al sistema educatiu, a les famílies i a la societat en general que el que realment importa no és formar els alumnes només perquè siguin més productius, eficients i competitius (ja que amb aquests paràmetres aviat ens poden guanyar les màquines), sinó que cal formar alumnes perquè siguin millors persones, més diverses i més humanes. Amb el temps, els nostres fills i alumnes aniran guanyant competències i capacitats múltiples si el sistema educatiu els ajuda a través de la integració cognitiva liderada per les humanitats. Ser millors persones els farà més solidaris, cercaran el bé comú i, en definitiva, seran més feliços.

Tinc grans esperances que els pares, els professors i els mateixos alumnes ho farem bé, i tornarem a connectar el nostre cervell amb el nostre cor. ■

¿Humanos o posthumanos? Singularidad tecnológica y mejoramiento humano

Autors: Albert Cortina i Miquel-Àngel Serra (coords.)

Editorial: Fragmenta Editorial
ISBN: 978-84-15518-14-3

Humanidad ∞ Desafíos éticos de las tecnologías emergentes

Autors: Albert Cortina i Miquel-Àngel Serra (coords.)

Editorial: S.A. EIUNSA
ISBN: 978-84-84693-38-3

Singulares Ética de las tecnologías emergentes en personas con diversidad funcional

Autors: Albert Cortina i Miquel-Àngel Serra (coords.)

Editorial: S.A. EIUNSA
ISBN: 978-84-84693-85-7

Participants del Cafè amb... Albert Cortina

Paco Badia
Representant d'AMPA

“El gran problema de la societat occidental és que no sabem què és ser humà”.

Rosa M. Piqué
Responsable de l'àrea educativa de la Fundació Escola Cristiana de Catalunya

“Sense el desenvolupament de la part social i sense una transferència afectiva, per molt bon professional que algú sigui, sempre mancarà alguna cosa”

María Julia Prats
Doctora en Business Administration, Harvard University; MBA, IESE, Universitat de Navarra; Ingenieria Industrial, UPC.

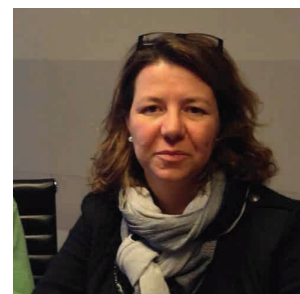
“El perill d'aquests avenços tecnològics és que poden arribar a crear ciutadans de primera i de segona”.

Gregorio Luri
Professor de Filosofia i llicenciat en Ciències de l'Educació. Premi Extraordinari de Llicenciatura en Ciències de l'Educació i Premi de Doctorat en Filosofia.

Autor dels llibres *L'escola contra el món* (2008), *Val més educar. Consells als pares sobre el sentit comú* (2014), entre d'altres.

“Em costa creure que la tecnologia modifica el nostre ésser. El que està passant és el que ha passat sempre: les tecnologies amplifiquen qui ets”.

Sonsoles Iglesias
Directora de projectes de Fapel

“Em qüestiono com seran les aules del futur i com augmentarà l'evolució de les tecnologies les desigualtats: no tothom tindrà la mateixa capacitat d'accedir-hi”.

Josep Manuel Prats
President de Fapel

“L'escola té una dicotomia important al seu davant: les famílies que desitgen fills feliços i la pressió per aconseguir bons resultats estadístics”.

Marcial Quintairos
Vicepresident de Fapel

“Si una màquina té tota la informació i una superintel·ligència, potser podria prendre millors decisions; potser fins i tot serien més humanes”.